

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยกระบวนการใช้การตัดสินใจเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ เป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reserch) โดยผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ตามหน่วยงานที่รณรงค์เรื่องโรคเอดส์ และจากข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นแนวทางนำมาสนับสนุนการวิเคราะห์ และตีความข้อมูล เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา

การเข้าไปยังแหล่งข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสาร แผ่นพับ และจุลสาร ที่นำเสนอการใช้การตัดสินใจเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ โดยส่วนใหญ่ผู้วิจัยเข้าไปหาข้อมูลจากองค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) โดยเฉพาะองค์การพัฒนาสื่อเพื่อการสาธารณสุข (PATH) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลชุด สูตรรักของ ช.ชาย และญ.หญิงรักเป็น และการตัดสินใจชุด “ฮาให้คิด” ส่วนองค์การของโครงการเข้าถึงเอดส์ (ACCESS) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลชุด POP-UP โครงการป้องกันเอดส์ในกลุ่มแรงงานบริการ และการตัดสินใจชุด คุยเรื่องเอดส์กับ “แอกเซส” ส่วนสำนักนายกรัฐมนตรื ผู้วิจัยเก็บข้อมูลชุด เอดส์ สาระ และบันทึง เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ต่อไป

แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วยข้อมูล 2 แหล่งคือ

1. ประเภทเอกสาร

1.1 แหล่งเอกสารเฉพาะที่เป็นการ์ตูน ที่นำมาวิเคราะห์เนื้อความ (Text)

ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะที่เป็นแผ่นพับ (โบรชัวร์) และจุลสาร ที่พิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2535-2539 ตามแผนป้องกันการควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ (พ.ศ. 2535-2539)

- โครงการเข้าถึงเอดส์ (ACCESS)
- ศูนย์บริการข้อมูลและฝึกอบรมแรงงาน (คลิสท์-CLIST)
- สมาคมทำหมันและพัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งประเทศไทย (ทีเอวีเอส-TAVS)
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง (ยูดีเอฟ-UDF)
- องค์การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสาธารณสุข (PATH)
- โครงการทั้งหมดได้รับการสนับสนุนจาก AIDSCAP/USAID
- สำนักนายกรัฐมนตรื และกระทรวงสาธารณสุข

โดยรวบรวมได้เป็น 7 ชุด คือ

1.) โครงการป้องกันเอดส์ในกลุ่มแรงงานบริการ (SWOP II) ACCESS, CLIST, TAVS, UDF, PATH, TRRM. 1 กรกฎาคม 2539

- 2.) สูตรรักของ ช.ชาย
- 3.) ญ.หญิงรักเป็น
- 4.) คุยเรื่องเอดส์กับ “แอกเซส”
- 5.) คือความเข้าใจ
- 6.) การ์ตูน ขำขัน บันเทิง สื่อสาระบันเทิงเพื่อความเข้าใจเอดส์ ชุด “ฮาให้คิด”
- 7.) การ์ตูนเอดส์ สาระและบันเทิง

1.2 ประเภทบทความ และเอกสารด้านความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรณรงค์โรคเอดส์โดยหาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

- กระทรวงสาธารณสุข
- หน่วยงาน ACCESS, CLIST, TAVS, UDF, PATH, TRRM (กรุงเทพฯ ด้านเอดส์)
- หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดปริทัศน์ มหวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- หอสมุดแห่งชาติ
- ฯลฯ

ข้อมูลประเภทบทความนั้นผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลของสำนักหอสมุดต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องที่ทำมาก่อนหน้านี้แล้ว นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่เป็นบทความและข้อเขียนอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการวิจัย เช่น หนังสือจากต่างประเทศ และบทความในนิตยสารบางเล่ม เป็นต้น

2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล (KEY INFORMANT)

เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมและเป็นแกนหลักในการผลิต และกลุ่มผู้นำการ์ตูนไปใช้ที่แท้จริง โดยแบ่งกลุ่มผู้สัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1) สัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้ผลิตในหน่วยงานด้านเอดส์

ทัศนัย ชันตยาภรณ์ เจ้าหน้าที่ผู้กำหนดและวางแผนเนื้อหาเกี่ยวกับการรณรงค์โรคเอดส์ สังกัดองค์การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสาธารณสุข (PATH) ผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2541 ซึ่งคุณทัศนัยเป็นคนบอกว่าคุณกลุ่มบุคคลที่ผลิตงานด้านสื่อเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์จะมาประชุมกันในวันนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลสำคัญอื่น ๆ ด้วย คุณทัศนัยได้ให้ความร่วมมือด้วยดี โดยการพูดคุยถึงที่มา และการคัดเลือกเนื้อหา รวมทั้งปัญหาและวิธีคิดต่าง ๆ

อุษาลินี วีรทอง เคยทำงานอยู่องค์การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสาธารณสุข (PATH) ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่สังกัดคณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชน ด้านเอดส์ (กพอ.) นัดสัมภาษณ์วันที่ 29 พฤศจิกายน 2541 โดยได้รับการร่วมมือเป็นอย่างดี ในการอธิบายถึงสาเหตุของการนำการ์ตูนมาใช้เพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ

วราวุธ ชินวรโลกาศ ปัจจุบันทำงานอยู่สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน โครงการ EC/AIHD AIDS. นัดสัมภาษณ์วันที่ 29 พฤศจิกายน 2541 โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพูดคุยถึงภาพรวมของการผลิต การคัดเลือกประเด็นเนื้อหา ตลอดจนความสัมฤทธิ์ผล รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ

2.2) สัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้นำสื่อการ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ไปใช้

นิมิตร เทียนอุดม โครงการเข้าถึงเอดส์ (ACCESS) นัดสัมภาษณ์วันที่ 29 พฤศจิกายน 2541 โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพูดคุยถึงภาพรวมของการนำสื่อไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย เล่าถึงวิธีการขั้นตอน พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรค

พรวิฑูร์ โครงการเข้าถึงเอดส์ (ACCESS) นัดสัมภาษณ์วันที่ 28 กรกฎาคม 2541 โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่นำสื่อการ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ที่เข้าไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย พูดคุยถึงการลงพื้นที่แต่ละพื้นที่ที่คิดว่ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงอยู่ เช่น กลุ่มมอเตอร์ไซด์รับจ้าง หญิงบริการ บอกถึงวิธีการใช้ การเข้าไปคลุกคลี และพูดคุยกับกลุ่มเสี่ยงเหล่านั้น เพื่อเข้าใจทราบปัญหาและใช้สื่อการ์ตูนในการอธิบายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์

สุภัทรา นาคะผิว ศูนย์บริการข้อมูลและฝึกอบรมแรงงาน (CLIST) นัดสัมภาษณ์วันที่ 29 พฤศจิกายน 2541 ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี พูดถึงภาพของการนำสื่อประเภทการ์ตูนและสื่ออื่น ๆ ไปใช้กับกลุ่มเสี่ยงโดยการลงพื้นที่จริง

2.3 สัมภาษณ์กลุ่มผู้ออกแบบที่เป็นบริษัทโฆษณา (Agency) และนักวาดการ์ตูน

สำเริง จารูมรจิต และ กษมา จารูมรจิต บริษัทโฆษณา PREPRESS ผู้รับออกแบบชิ้นงาน POP UP แผ่นพับของโครงการป้องกันเอดส์ในกลุ่มแรงงานบริการ (SWOP II) นัดสัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2541 พูดถึงภาพรวมของการออกแบบและการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจน Concept รวมของการนำการ์ตูนมาเพื่อสื่อความหมายให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย พูดถึงวิธีการขั้นตอนในการผลิต พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ คุณสำเริง จารูมรจิต โดยส่วนตัวแล้วเคยเป็น

อาจารย์สอนผู้วิจัยเกี่ยวกับวิชาออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

วัลลภ แม่นยำ นักวาดการ์ตูนอาชีพที่มีบทบาทต่อการวาดการ์ตูนส่วนใหญ่ของโครงการรณรงค์โรคเอดส์ของกลุ่ม NGOs ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเขียนการ์ตูน, Idia และการใช้มุมมองต่าง ๆ ในการวาดการ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ นัดสัมภาษณ์วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2542 ที่เชียงใหม่ คุณวัลลภให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

การเข้าสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล (Key Informant) ในกลุ่มขององค์การเอกชน (NGOs) ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อโดยตรงกับทาง PATH ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากคุณทัศนัย ชันทยาภรณ์ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในการนัดสัมภาษณ์คุณทัศนัยนั้น คุณทัศนัยได้ snowball บอกกับผู้วิจัยว่าจะมีการประชุมกันของหน่วยงานองค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) อื่น ๆ ที่ทำเกี่ยวกับการรณรงค์โรคเอดส์ ประกอบด้วยหน่วยงานโครงการเข้าถึงเอดส์ (ACCESS), ศูนย์บริการข้อมูลและฝึกอบรมแรงงาน (CLIST) สมาคมทำหมันและพัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งประเทศไทย (TAVS) และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง (UDF) ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเหมือนกับการเข้าร่วมประชุมกับองค์การเอกชน (NGOs) ด้วย และมีโอกาสซักถามข้อมูลได้อย่างละเอียดและเป็นประโยชน์อย่างมาก ส่วนการสัมภาษณ์นักออกแบบและนักเขียนการ์ตูนนั้น ก็มีการติดต่อและนัดสัมภาษณ์และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเป็นการสัมภาษณ์เพียงครั้งเดียว และก็ได้อีกข้อมูลตามที่ผู้วิจัยคาดหวัง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาแยกแยะจัดหมวดหมู่เนื้อหาและลักษณะการนำการ์ตูนมาใช้ในการบวนการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย เพื่อวิเคราะห์ถึงวิธีการของกระบวนการสื่อสาร และรวมไปถึงการวิเคราะห์การสื่อความหมายโดยใช้แนวคิด เซมิโอสัญญาวิทยา (Semiotic) เพื่อนำมาศึกษาถึงความหมายที่ปรากฏในการสื่อสารของงานการ์ตูนตีความหมายตัวเนื้อหา (Text) ทั้งที่เป็นความหมายตรง (Denotation) และความหมายแฝง (Connotation) เพื่อค้นย้อนไปถึงน้ำหนักและความสำคัญของรหัสที่นำเสนอในการ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ในการเข้ากับระบบของสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความหมายนั้น ๆ อีกประการหนึ่งคือวิเคราะห์ไปถึงตัวรหัส (Code) ที่นำมาผลิตและสร้างรูปแบบบุคลิกของการสื่อความหมายในตัวการ์ตูนที่ใช้เพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ที่ปรากฏเพื่อเปรียบเทียบและสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะและความสำคัญที่การ์ตูนถูกนำมาใช้ในการสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย

การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องการวิเคราะห์การใช้การดูแลสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ซึ่งเป็นการพรรณนาเชิงอธิบายให้เห็นถึงลักษณะของการสื่อความหมาย และการใช้รหัสในงานการดูแลรณรงค์โรคเอดส์ โดยวิเคราะห์อย่างละเอียดถึงลักษณะและรูปแบบของการสื่อความหมายและรหัสในแต่ละชิ้นงาน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการใช้การดูแลตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทยและการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร จากหน่วยงาน NGOs (Non Governmental Organizations) และสำนักนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังรวบรวมเอกสารจากห้องสมุดอีกส่วนหนึ่ง และผู้วิจัยสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ที่เป็นตัวตั้งตัวตี (Advocate) ที่เป็นกลุ่มผู้ผลิตที่สำคัญ ทำให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และอธิบายสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างถูกต้อง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล เพื่อนำมาวิเคราะห์การใช้การดูแลสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์นั้น แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ผู้วิจัยเจาะกลุ่มเป้าหมายไปที่องค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์ (NGOs) กลุ่มต่าง ๆ เช่น PATH, ACCESS, CLIST, TAVS, UDF และสำนักนายกรัฐมนตรี โดยรวบรวมเป็นประเภทแผ่นพับและจุลสารที่ใช้การดูแลในการสื่อความหมาย จากนั้นนำมาแยกแยะและแบ่งประเภทของเนื้อหา แล้วจึงถึงขั้นตอนการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) กลุ่มผู้ผลิตและกำหนดเนื้อหาในกลุ่มเดิมอีกครั้ง โดยเป็นการนัดสัมภาษณ์เพียงครั้งเดียว เนื่องจากกลุ่มองค์การเอกชนด้านเอดส์ (NGOs) ได้นัดประชุมกัน จึงเป็นโอกาสอันดีที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลได้อย่างเต็มที่และก็ได้ได้รับความร่วมมือดีมาก ส่วนการสัมภาษณ์นักออกแบบและนักเขียนการดูแลก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีเช่นกัน โดยนักเขียนการดูแล คุณวัลลภ แม่นยำ ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ถึงจังหวัดเชียงใหม่ ท่านเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือดีมาก จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์และศึกษาดังจะกล่าวในลำดับต่อไป